

ВИДАННЯ ГОЛОВНОЇ РЕДАКЦІЇ.

Ч. 18.

12 жовтня 1940 року.

БЕЗПОЛІТИЧНІСТЬ, АЛЕ НЕ АПОЛІТИЧНІСТЬ.

Ми не боїмось дивитись дійсності в очі, хоч іноді й намагається вона нас кам'янити своїм медузовим поглядом. Не боїмось і сьогодні відкрито визнати, що, не вважаючи на наші палкі жадання та на героїчні зусилля окремих груп і одиниць, українська нація в сучасний момент не відіграла жадної політичної ролі в міжнародньому світі. Хтось інший порядкує на наших землях, хтось інший вирішує про долю українського населення тих чи інших українських окупованих земель, хтось інший промовляє його іменем в осередках світової політики, де іноді підноситься щоправда й голос української еміграції, - але вплив того голосу - в порівнянні з голосом гармат, що вирішують тепер долю світу, - впросто ніякий. Живемо в часи великої трагічної війни, коли навіть такі озброєні й організовані держави, як Бельгійська та Голландська, не кажучи вже про Польську, Чеську, Норвезьку, Люксембурзьку та три Балтійські Держави, втрачають одна за другою своє політичне значення, а ті, що ще залишаються, як Румунія та інші балканські держави, вживають всіх зусиль, щоб не потрапити в жахливий вир подій і затримати в якийсь спосіб бодай тинь політичної незалежності. Отже в такій ситуації Український народ, що й до цієї війни мав дуже незначну можливість брати участь в політичному житті /маю на увазі існування різних політичних партій, що в атмосфері бездержаної невідповідальності та інтелектуалістичної "прищиповості" ділили націю на кілька взаємно-непримиримих груп, що ніби намагалися "створити державу" виключно для себе, "або соціалістична, або ніяка" і т.д./ тепер побачив себе взагалі поза рамками нормальної політичної діяльності. Во не можна визнати за таку різні "потягнення" тих чи інших емігрантських груп, партійщини, що конспірується по кавярнях великих європейських осередків. В цій площині можна було б говорити хіба тільки про пропаганду, але ніяк не про політику...

Знаю, що ці мої констатування не викличуть ентузіазму. Але воліємо дивитись дійсності мужньо в очі, щоб здати собі ясно справу з тих чергових завдань, що на нас спадають. Нема такої ситуації, з якої не можна було б в той чи інший спосіб вийти. Нема також нещастя, яке не можна було б в той чи інший спосіб направити. Але для цього необхідно не зневіратися, а ділати. Пригадуються мені слова великого італійського революціонера Джузеппе Мацціні, що в 1826 році, в хвилину великих сумнівів, коли Італія лежала поділена між різними тиранічними державами, і спроба Савойського повстання закінчилась повною невдачою, запитував сам себе: - "А може ця моя Батьківщина - це тільки сама ілюзія? А може Італія, виснажена за дві попередні доби своєї цивілізації, присуджена лежати без імення і без призначення, підбитою молодшими й сильнішими націями..?" Для нас, що бачимо Італію Мусоліні, Італію, що - супроти волі Великобританії та інших 51 держав, що були зеднані в Лізі Націй, - здобула Африку, Абіссинську Середземного Моря від всяких сторонніх впливів, - ці слова Мацціні видаються тепер дуже дивними. Але нам не треба заходити так далеко, щоб зрозуміти, в якому стані знаходилась Італія не тільки в минулому столітті, але навіть перед самим приходом фашистів до влади, після так званої "переможної" війни 1915-1919 років, коли чимало італійців соромилося навіть признаватися до італійської нації, подібно до того, як тепер різні "Малороси" та "русини" соромляться признаватися до нації української. Ось як про це оповідає сам Мусоліні в своїй промові, виголошеній 20 вересня 1920 в Трієсті, перед натовпом перших прикликаників фашизму, що тільки починав розвиватись: - "Яка ж має бути акція фашистів в цей важкий післявоєнний період?" - запитує він і сам зараз же відповідає: - "Перша підстава фашистівської акції - це повсюдне підкреслювання приналежності до італійської нації. Де б ми не були, куди б не йшли, хоч і на саамий Сибір, ми все повинні бути горді, що ми італійці, ми все повинні голосно заявляти: - Ми-італійці! Саме в цьому ми відрізняємось від тих маленьких і смішних люців, що приховують свою італійську національність, бо, мовляли, в Італії було колись 80% неписьменних..." 21 квітня 1921 р. в промові в Болоньї, Мусоліні знову констатує, що Італія йде назустріч страшній національній катастрофі: мільйон і 850 тисяч виборців голосували за серп і молот і готові були віддати Італію в руки большевицькій Москві. Ширилися страйки, росла економічна криза, один безсилий уряд змінював другий, закордоном, де безпардонно господарювали Англія з Францією, голос Італії нічого не важив. Для людей, що як Мусоліні

мріяли про велику імперіальну Італію /8 червня 1923 року Мусоліні говорив в С
наті:-"А все ж і я маю одну амбіцію... Ця амбіція, панове, у мене одна-одніс
і для неї мені байдуже працювати 14 і 16 годин щоденно; і було б байдуже дати
задя неї своє життя, і не було б це для мене навіть завеликою жертвою. Моя а
біція така: я хотів би зробити італійський народ сильним, заможним, великим і
вільним..." / контраст між їхніми ідеалами і дійсністю був надто болючий, але
ці люди не думали від цього піддаватися розпачеві, а шукали засобів, щоб - не
зважаючи на несприятливий стан речей - таки досягнути свого. Як бачимо, розпо
чинали вони з дуже маленького:-"Перша підстава фашистівської акції - це повсі
усюдне підкреслювання приналежності до італійської нації...." Бо вони тримали
засади, яку теж висловлював пізніше Мусоліні:-"Кожний нарід і кожна окрема
особа самі виконують собі долю та в великій мірі за неї і відповідають. Певна
річ, що і обставини тут дещо важать. Але саме відношення до тих обставин і ві
різняє людей та народи, і вирішує про їх дальшу долю. Там, де кволі хилиться,
сильні змагаються далі за кращу долю; там, де кволі вбачають кінець своїм на
діям і сподіванням, сильні знаходять новий побуд для шукання нових шляхів та
розпочинання нового життя..."

Ми повинні дотримуватися цієї самої засади. В тих невідрадних обставинах,
що в них ми всі знайшлися, мусимо вживати всіх зусиль, щоб відкрити нові шля
хи для національного відродження. Національний рух народу, що раз вже себе
віднайшов, не може бути спинений. Він, мов ріка та, загачена в одному місці,
проривається в іншому напрямку, але все зрештою мусить знайти шлях до моря.
І тут знову згадаємо слова Мусоліні, видруковані в Попольо д'Італія з 1 січня
1920 року:-" Дехто дивується,- писав він тоді,- нашій незломній вірі в світлу
будучність італійського народу. Звичайно це або люде хворі на національний
"мазохізм", або люди, що для них існує тільки більш галасливий та поверховий
бік національної діяльності, і тільки на нього вони звертають увагу. А тим ча
сом те, що зветься "політикою" - складає тільки частину складного життя націо
нальної суспільності. Під і понад так званю "політикою" знаходяться тисячі
іншої діяльності - тихі й незнані загалові - що скеровують нарід до величі. П
і понад галасливими політиканами знаходяться в кожній нації сотки тисяч людей
що "працюють", витворюючи підстави національної економічної та культурної не
залежності, що з часом перетворюються в підстави незалежності політичної. А 2
вересня 1924 року він знову повторив у Віченці:-"Ящо ви поступатимете відпо
відно до цих моїх слів, то ви переконаєтесь, що Батьківщині найкраще служать
ті, що працюють в мовчанці, в скромності й дисципліні, без великих фраз, але
постійною, щоденною роботою..."

Ці слова Мусоліні можуть служити добрим дороговказом для українського з
галу в наші трудні часи: Хоча тимчасово без політики, але з політичним ідеалом
у серці.

Б.Онацький.

ЩЕ ПРО "НОВУ ЄВРОПУ".

У вересні прийняв німецький міністер пропаганди Гебельс різних представників чеського інтелектуального світу, що обіздили Німеччину, й говорив перед ними про майбутнє європейського ладу. Міністер казав м.ін.:

"Нова Європа, яка мусить відповідати реальним даним організації й техніки ХХ сторіччя, почне формуватися остаточно в моменті, коли усунеться від континенту англійські впливи. Ця еволюція неунікнима...Тільки небагатьох людей уміло глянути поза вузькі горизонти й підготувляти майбутнє...Техніка наблизила народ до себе. Сьогоднішній модерний спосіб транспорту це літак, не залізниця вже більше; сьогодні радіо перемагає простір і час. Збільшилося число мешканців Європи й людське суспільство найшлося в обличчі нових проблем політики постачання, господарської, монетарної й мілітарної. Техніка наблизила теж до себе континенти й між європейськими націями промощує собі все більше шлях переконання, що багато проблем, які в минулому потрясали Європою, не мають інакшої ваги, як дрібних питань родинного життя в порівнанні з новими й більшими проблемами моменту.

Коли сьогодні Німеччина й Італія реалізують ув Європі деяке упорядкування, це не діється на те, щоб обмежити життя поодиноких європейських націй. Але концепцію свободи нації конечно згармонізувати з загальним пожитком, так, як концепцію свободи одного члена родини в лоні самої родини. Як у лоні родини поодинокий її член не сміє заколючувати внутрішнього миру своїми самолюбними інтересами, так не можуть поодинокі європейські нації дальше противитися процесові загального впорядкування...

Чи не є причиною гордоців для самих чехів, що вони можуть бачити напр. в Гамбургові власну пристань, боронену, як і їх життєвий простір, героїчними німецькими збройними силами? Від інтелігенції залежить, якими шляхами бажає прямувати чеська нація. Рішитися треба на всякий випадок. Врешті не є правда, що еволюція останніх років це причиновий наслідок випадкової німецької політики. Райх уважає себе виконавцем історичного наказу, часи дозріли й неможливо опертись історії.

Чеська інтелігенція знаходиться сьогодні перед konieczністю рішитися вияснити власній нації історичні обовязки Європи з вищої точки бачення, як у минулому. Чеська нація має всі можливості придбати собі всі користи, які їй може предложити великий німецький Райх, а не бачити тільки самі некористи з упередженням маї держави. Ми даємо вам можливість чесної співпраці. Не домагаємося, щоб ви чинили кунебудь річ, незгідну з честю вашої нації. Шіркуємо, що не хочемо багато, домагаючися ясности поведінки в ці драматичні години європейського конфлікту, який доведе до зовсім нових форм європейського співжиття...

Питання симпатій і антипатій не мають тут вирішального значення; важне едине, щоб можна дати стільки мільйонам людей ув Європі спільну життєву базу й спільну життєву ідею. Досі нищила Англія цей ідеал. Англія потребувала європейських безпорядків, Райх же творить тут і гарантує порядок. Європа матиме тоді свій мир. Хто натхнений доброю волею, того просять сердечно прийняти участь у цьому ділі.

Німецький щоденник "Франкфуртер Цайтунг" писав недавно на цю ж тему:

"Наслідки європейської революції документують перелусім два основні факти: нові кордони держав, що змінюють географічну мапу, і новий розподіл щодо "політичної ваги", який творить нову степенницю держав й глибоку перемену політичної побудови цілого суходолу. Перше явище більше видне, зате друге дає змогу пізнати найглибший змісл революції. Континент починає бути спільнотою долі своїх народів системою політичної єдности, системою, яку можна ясно висловити ось як: Німеччина й Італія сповняють командну функцію, решта ж членів Європи дістає різні ступні в цій системі.

...На перший погляд могла б видатися непомилковим глядіти за наслідками європейської революції не тільки в нових кордонах і в змінах цілісної політичної структури суходолу, але й у внутрішніх революціях, що від двох десятиріч відбулися майже в усіх європейських, але й не в самих європейських, країнах. Коли б хто захотів відзначити одним коліром на географічній мапі території тих країн, провалилась система парламентарної демократії, усунена авторитарними формами владі, єдність європейського континенту стала б наглядна в несподіваний спосіб. Тільки маленько кусків не мало б цього коліру.

Але сугестія одного коліру скриває дуже важливі й складні різниці, які пок...

зуються все більше, як поглиблювати розгляд справи...Форми парламентарної демократії розвалились на цілій лінії - це правда; функція влади й наказу набрала нового й більшого значення; безпосередні причини внутрішніх перемін можна навіть звести до спільного знаменника... Але все це не говорить нічого вирішального про історичну вагу й позитивне значення самих революцій. Подібність деяких зовнішніх позначок могла б надто легко довести до передвчасних висновків.

Ризиковно вже було б класти німецький націонал-соціалізм й італійський фашизм у зв'язь абсолютної однаковості. Різниць неможливо не доглянути. Вистарчить налякати тільки: різниці національного темпераменту, ступня розвою на економічному й соціальному полі, історичних передпомилок. Не зважаючи на це, бачимо тут найтіснішу внутрішню спорідненість. Націонал-соціалізм і фашизм не тільки дали ту саму відповідь в основному на ті самі проблеми ХХ сторіччя, на національні потреби й континентальні обов'язки німецького й італійського народів, але й здобулися на силу, створити нові від основ форми політичного життя й створити єдність усього народу, в найвищій мірі активного... В більшій частині інших держав сухолю відбулися зате тільки похідні й другорядні переміни.

І тут є значні різниці. Нова Іспанія більше від усіх других країн наблизилася до прикладу Німеччини й Італії; на іншому кінці цієї низки знаходиться нещодавній факт французького переформування. В цій останній випадку різниці показуються ясніше, чим донебудь інакше: новий лад не йде з низу - його організують згори; не розвивається рух із власним корінням, а наслідуються рух, зроджений на чужім терені; не в революції тут річ, а в пристосуванні... Там не роблять іспроби, а копіюють її. Між справжні революції й французьке переформування треба розкласти інші явища, що змінили внутрішню побудову суходільних держав. По середині знаходиться Румунія, де зміна ладу згори стрічається з рухом із долу. Та неважно вичисляти всі поодинокі нації; не всі явища є тієї самої природи й того самого значення, але на ділі й тут являється єдність континенту: у всьому йде від свого власним шляхом".

Накінець ще голос італійського тижневика "Рома Фашиста":

"Теперішні дні показують, не зважаючи на те, що ситуація задля конфлікту остаточно вплива, тенденцію формування двох сфер, яких центри, сполучені віссю, є Рим і Берлін. Малі держави, які не можуть мати достаточної твердої життєвої сили, в межі неконечности втрачуть дещо з своєї повної індивідуальности - деякі, щоб бути проковтнені, інші, щоб вільно тяготіти, згідно з природою річей, до однієї із двох сфер, які формуються, до ширших організмів, здібних до вищого післанництва на тисячоліття. Не твердимо, що націоналізми треба розбити й уярмити, ні, вони потрібні, як потрібна приватна ініціатива в корпоративній економіці, і тому їх будуть цінувати - та одночасно координувати, гармонізувати в спільному інтересі "імперіальної спільности".

Коли йде про "імперіальну спільноту", що її осередком буде Рим, цілий "середземноморський континент" /кажемо "континент", бо Наше Море це не таке, як всі інші: воно не ділить, а вяже, не відсепаровує а зєднує/, що його створять усі країни, які цивілізаційно, економічно й географічно тяготіють до Нашого Моря: південна Європа, північна й східна Африка та східна Азія по Перський залив.

Якою динамічною не була б наша доба, побудування цього вищого організму не може статися нагло, але, тому що Наше Море напротязі горіння свого великого світа бачило вже неодну подібну річ, не вважаємо фантазією думати про новий цивілізаційний круг - тимбільше, що цивілізація вибрала це море, щоб воно завжди мало завдання, в темні віки, дати народам наново нові ідеали мудрости, людськости, універсальности".

З СОВЕТСЬКОЇ УКРАЇНИ.

Львівські письменники.

Як подає "Комуніст", відбула недавно свою виїзду сесію у Львові президія спілки радянських письменників України. Президія засідала з найбільше надійними "письменниками" ЗУЗ і разом з ними вирішала, кого приймати, а кого ні в спілку радянських письменників. "Комуніст" пише про це м.ін.: "Першим приймали в спілку депутата верховної ради СРСР академіка Студинського. Його життєвий і творчий шлях суцільно тернистим. За співчуття до Радянського Союзу його немало цькували польські жандарми й українські буржуазні націоналісти. Кращий достойний син українського народу одноставно був прийнятий у члени спілки радянських письменників України... Довго затримувалась президія і на М. Рудницькому. В 1937 р. Рудницький випустив книгу "Від Мирного до Хвильового", замикаючи українську радянську літературу Хвильовим, що було абсолютно неправильним. Сам Рудницький визнав свою книгу шкідливою. На його користь говорить те, що працюючи в радянській газеті після визволення Західної України, він надрукував немало статей, які викривали продажність українських націоналістів. Але президія всеж вимагала, щоб він переглянув критерії своєї книги і написав справжню, правдиву книгу про українську літературу. Рудницький обіцяв виправити свою помилку. Одноставно прийняті академик Шурат, академик Возняк, Пшибось, Гурська, Дан, Борейша, Галан і ін". Далі газета вчисляє ще Тудора, Шпінську, Карманського, Гріма й Василевську. Не прийняли м.ін. польського письменника Збешховського, що, мовляв, колись писав "памфлети на Радянський Союз", а з приходом большевиків не написав ніякого вірнопідданчого твору, обмежуючися до перекладних праць.

Кілька днів пізніше вибрали управу львівської організації спілки радянських письменників України, в яку ввійшли наступні українці, поляки й жиди: Петро Карманський, Ванда Василевська, Олександр Гаврилюк, Олекса Десняк, Тадей Бой-меленський, Давид Кенігсберг, Ірина Вільде, Ельжбета Шемплінська, Степан Тудор, Леон Пастернак, Рахміль Грін.

Таким отже робом кількоро наших земляків, "визволених" щасливців, "включили" у будівництво радянської соціалістичної культури". Непозбавлена показовості до мурина Рудницького, що в перші місяці приходу большевиків доносив на право й наліво, лляв помії на все, що нам святе, а тепер ще мусить вислухувати наган і прікати поправу. Щасть Боже, товариші! Лижіть сталінові п'яти й помагайте здирати з Матері латану свитину...

Річниця "визволення" ЗУЗ.

У Львові відкрили, як пише "Комуніст" - "велику виставку, присвячену річниці визволення Західної України. Виставка складається з відділів: класики марксизму й лєнінізму про національну-визвольну боротьбу українського народу, Київська Русь, Галицько-волинське князівство, українські землі в складі Польщі й Литви, Західна Україна в складі Австро-Угорщини, боротьба українського народу за радянську владу в час великої жовтневої соціалістичної революції, інтервенції та громадянської війни 1919-20 р.р. та боротьба українського народу за визволення від іга польських панів.

Ясно, виставка має метою включити княжу добу нашої історії в російське імперське минуле, вчити марксівської історіософії, тощо. А головне вона "докаже", що Москва завжди була й є найбільшим приятелем України, а Сталін - геніяльний "атеїстичний народоф".

Советські університети й студенти.

З початком нового шкільного року чванилася советська преса, що "понад 190 тисяч нових студентів нарокувало в цьому році в аудиторії високих шкіл; армія советського студентства нараховує понад 700 тисяч осіб". А в наступних днях помістила й преса деякі ближчі подробиці про цю "армію". "Ізвестія" стверджували, що абітурієнти середніх шкіл виявляють часто "обурливе незнання" при вступних іспитах у високі школи. Вони не вміють висловлювати ясно й виразно своїх думок, в них дуже мале знання російської мови й літератури, вони не інтересуються ні мистецтвом і людською культурою. На університеті молодий студент продовжує своє "легкодушне" поношення до студій". Брак усякої дисципліни проявляється в жадливий спосіб у від

сутності на викладах. В минулому році пробайдикували студенти ленінградського університету кругло 40 тисяч шкільних годин. Зараз на початку теперішнього семестру не зявилося на виклади в цій високій школі 142 студенти, з яких 24 через це й викинули. Та некарність захопила й доцентів. Так один професор "не вернув і відпустки" на час початку шкільного року, іншого ж - декана математичного факультету московського університету - треба було потягнути до відповідальності за багату кування. "Наші високі школи випосажені великими бібліотеками, і кожний студент може знайти доволі книжок з усіх наук. Коли б існувало тільки бажання!" - зітхав "Ізвестія". Справді, хто пізнав московсько-більшевицьку "інтелігенцію" з її походом на Західню Україну, для того ці рядки "Ізвестій" ніяка несподіванка.

" " " " " " " " " " " "

УКРАЇНСТВО ЗАКОРДОНОМ.

Американське ОДВУ проти клеветників.

Американський журналіст Джордж Брит кинув у своїй книжці "Пята колбона є тими різними клеветами проти української еміграції в Америці й зокрема проти "Організації Державного Відродження України". Центр. Управа ОДВУ вислала протестного листа до згаданого журналіста, в якому заперечує, що ОДВУ "створене та підтримуване німецькою військовою розвідкою та що через нашу організацію німецька військова розвідка під кличками визволення та відродження може покласти свої руки на плян флоту, корабельних ярдів та фабрик літаків".

Теж запропестувало ОДВУ перед видавництвом Нью-Йорського бюлетеню "Ди Авр", веде від довшого часу уперту кампанію проти українських націоналістів у Америці зачисливши м.ін. недавно до членів ОДВУ теж Єпископа Бучка й дра Л. Мишугу.

"Україна" пише, що згадані листи це лише перший крок ширшої акції проти клеветників.

Український університет у Празі.

В 1940/41 році є ректором Українського Вільного Університету в Празі проф. Мицук.

Розбудова пражського "Наступу".

Націоналістичний тижневик "Наступ" у Празі побільшив обсяг та збагатився кризовим двотижневим вишкільним додатком "Націоналіст". Друкується великий альманах "Наступу", в якому беруть участь чільні представники націоналістичного пера.

УНО В НІМЕЧЧИНІ.

"Український Вістник", двотижневий орган "Українського Національного Об'єднання" в Німеччині виходить багатий змістом, приміщуючи світоглядні, політичні й організаційні статті. З організаційної хроніки в кожному числі слідно, що маса української еміграції в Німеччині не ходить самопас, ні не шукає пристановища в паперових організаціях тамошніх прихильників Скоропадського, а заповнила організаційні ряди націоналістичного УНО. В кількадесяти організаційних клітинах УНО йде явава діяльність: основиються школи для укр. дітвори, відбуваються курси й виклади, діють жіночі, спортові й т.п. секції. Число УВістника з 25 вересня друкує важний роз'яснювальний рядок німецьких властей, що українські сільсько-господарські робітники мають бути оплачені по цій самій тарифі, що й німецькі.

Українські радієві авдиції з Ватикану.

Остаточо устійнений час українських авдицій з ватиканського радіа на зимовий пору: Українська чвертьгодина надається кожного четверга в годині 20,15 /чвертьгодина на дев'яту вечір/.

УКРАЇНЦІ В ГЕН. ГУБЕРНАТОРСТВІ.

В Кракові.

При Українському Центральному Комітеті в Кракові існує Наукова Рада під проводом проф. дра І. Раковського, б. Голови Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові, в склад якої входять м.ін. Проф. др. В. Кубійович, проф. др. І. Зілінський, проф. др. Лепкий і др. Заходом Наукової Ради відбуваються щотижневі сходи з науковими рефератами.

На закінчення ювілею хрищення України влаштував Греко-католический парохіяльний університет у Кракові святочну академію з багатомісячною програмою.

Місячник для молоді "Дорога".

В Кракові появилася перше число ілюстрованого місячника для старшої молоді "Дорога".

Національний рух.

Спортові свята молоді відбулися в Криничі, в Мечині та Малкові на Холмщині й у Ситні/Замійщина/. В програму входили легко-атлетичні змагання, вправи й академії.

Загочеве, одне із свідоміших сіл Балтородщини, багато витерпіло від польських переслідувань. Тепер тут діє читальня у власному "Народньому Домі", відбуваються театральні вистави й академії, курси українознавства, для неграмотних, тощо. В селі є українська школа.

Містечко Ухані на Холмщині колись мало честь вітати в своїх мурах князів Володимира Великого, Ярослава Мудрого, воно приглядалося перемогам Хмельницького. Згодом під важким ворожим наступом тільки 20 родин встоялося при українській національності. Ця горстка стала тепер активна й розпочала свою національну діяльність поставленням хреста на місці зруйнованої поляками церкви.

В Томашові Мазовецькій горстка українців зорганізувала мішаний хор, який дав із великим успіхом два концерти.

Шкільництво.

З різних оголошень у "Краківських Вістях" можна створити собі образ великого розвитку різних типів українського шкільництва в Ген. Губернаторстві. В Перемишлі є учительська семінарія для обох полів і трилітня промислова школа. В Холмі є ремісничі й технічні школи, в Окшеві сільсько-господарська, у Володаві торговельна, в Коросні ткацька школа. В Сяноці відбитий торговельний лицей, в Криничі й Риманові уч. семінарії. Гімназії є в Холмі й Ярославі, де основана теж торговельна школа. В Білій на Підляшші є торговельна школа, школа домашнього господарства для жінок відкрита в Сяноці, в Замісті ж м.ін. жіноча фахова школа. В Кракові є українська музична школа. Багато зорганізовано теж різних курсів. Як відомо, всюдюдні початкові українські школи є в усіх місцевостях, де живуть українці в достаточному числі. Першу за всі часи існування міста УКР. школу відкрили в Люблині

Українські інваліди.

В Кракові є до 150 українських інвалідів з польської армії, що ними опікується Український Комітет Допомоги, видавши останньо відозву до громадянства в справі помочі тим жертвам війни, до якої їх загнав лихої пам'яті польський окупант.

У ДЗЕРКАЛІ СВІТОВОЇ ПРЕСИ.

Пакт Трьох і Совети.

Становище Москви до берлінського тристороннього пакту не відразу вияснило. Остає напр. ствердженням у світовій пресі фактом, що запрошені на акт підписування акту представники дипломат. заступництва у Берліні прибули всі, крім - соєвського. Мін. Рібентроп виголосив із нагоди заклячення пакту промову, в якій назвав цей пакт "мілітарним союзом трьох найпотужніших держав світу". Коли берл. "Фелькішер Beobachter" писав кілька днів опісля, що Росія прийшла після деякої надуми до висновку, що берлінський пакт її не заторкає, то ця "надума" справді була оправдана. Те, що мін. Рібентроп поставив ССРСР поза скобки "найпотужніших держав світу" - мусіли в Москві проковтнути без протесту.

Три дні після заіснування Пакту Трьох засувала моск. "Правда" осьтак становище Кремлю до нього: "Пакт не був несподіванкою для Сов. Союзу, бо він є оформлення відносин, що вже витворилися були між Німеччиною, Італією й Ніпоном з одного боку й Англією та Зед. Державами з другого... Вірний своїй політиці миру й неутрачності може Сов. Союз потвердити з свого боку, що ця політика, поскільки це буде від нього залежати, остає й остане незмінна". Це становище влєгшила Советам преса сигнатарів берл. пакту, що вдарила в ласкаві-тони супроти ССРСР і навіть.. комунізму. Так напр. римський "Джорнале д Італія" приніс був статтю Вірджинія Гайди, який вказував не тільки на закордонно-політичні точки стику обох держав - Італії й Росії - але й на низку подібних внутрішньо-політичних практик режимів обох держав.

Справжні позиції Трьох Союзників і Советів намагається насвітлити обективно швайц. "Базлер Нахріхтен" ось як: "Совети ледви чи могли б бути вдоволені відновою колишнього антикомінтернівського пакту. Можна подумати, що держави Осі рішили шляхом притягнення Ніпону здавити в зародку всякий можливий спротив Росії проти їхніх плянів перебудови світу. Коли б Росія всетаки не захотіла сидіти тихо, прозирала б їй війна на два фронти - проти Німеччини й Ніпону, яку вона - міркують сигнатарі - уникнути схоче за всяку ціну. Але договірні сторони забувають при цьому - пише газета далі - що Росія не остала б у такому випадку сама та що могла б певно рахувати на поміч Англії в Європі й на співдіяння з Америкою й Китаєм на Дал. Сході".

Розвиток ситуації після стрічі Гітлера й Мусоліні на Бренері.

Тимчасом у тиждень після берлінського пакту розгорнулася ситуація далі насильком рішень Гітлера й Мусоліні в час їхньої стрічі на Бренері. "Журналь де Женев" писав зараз же після цієї стрічі назку здогадів про постанови обох державних мушкетерів, вказуючи при цьому знову на Росію. "Ми мали вже нагоду ствердити відносно берл. Потрійного Пакту - писала ця швайц. газета - що позиція континентів є нині наступна: континентальна Європа практично в розпорядженні Гітлера й Мусоліні; Вісь відвоює англійцям Африку /французькі колонії знеутралізовані перемир'ям Берлін і Рим заповнилися в Азії, яку веде Ніпон. Поза їхньою орбітою остає ССРСР /між Європою й Азією/ та Америка /зпоза океану/... Зед. Держави пригтовляються зусильно до війни, яка здається їм неуникнима. Європейські диктатори організують тому боротьбу в той спосіб, щоб бути в спроможі ставити чоло всьому озброєному англо-саксонському світові. Тому саме є в їхньому інтересі знеутралізувати на довгий час ССРСР. Пізніше, коли це буде потрібне, вирішать і його долю: сьогодні необхідно його заспокоїти... Якщо три зєдинені держави могли б дістати від Сталіна виразну згоду, вони почувалися б ще сильніші супроти Англії та Америки. Кружляють чутки, що Москва долучиться до Берліну, Риму й Токію. Це не виключене, бо диктатор Кремлю зацікавлений: 1/ в продовжуванні й узагальненні війни, щоб таким роєм полегшити майбутню світову пролетарську революцію і 2/ в затриманні советської неутрачності з метою заощадження власних сил на майбутнє й щоб оминати ризик розбиття большевицької армії німецькою, яка завжди в поготівлю".

Справді, Юнайтед Прес знала донести, що німці сконцентрували на території Польщі біля сто дивізій. У такій ситуації, звичайно, Совети, "надумавшись", не протестували проти берл. пакту; чи сповняться зате пророцтва "Журналь де Женев"

покаже даліше майбутнє. Коли вірити "Базлер Нахріхтен", які пишуть про те, що Німеччина й Італія запропонували ССРСР після брєнерської зустрічі обсаду Дарданелів - то виходило б, що Осі справді дуже залежить на дальшому наближенні з Соевтами. Нові події на Балкані дають і в цьому і в інших відношеннях масу матеріялу до міркування світовій пресі.

Балкан.

"Базлер Нахріхтен" писали, що безпосереднім приводом для німців вислати сво дивізії в Румунію була поява далекосяглих англійських бомбовиків на Кипрі, які могли звідтам засягнути румунські нафтові поля, такі важливі для Німеччини. Ця газета стверджує в іншому числі, що мілітарна контроля німців у Румунії затримає не тільки Англії ще й Туреччину, Совети /наблизення до Чорного моря/ та врешті Мадярщину. "Будапештська преса пішла в останні дні в похід проти Румунії, наче б вона мала вибухнути ще цього тижня...Оба народи так гидко підюджені проти себе, справді можна вірити й у найважчі знущання їх над чужорасовими підданими, які залишив під їхнім пануванням віденський арбітраж. Різниця тільки та, що Румунія вповні безборонна, Мадярщина ж спокушується, щоб дати поле до діяння своїй армії. При вмарші мадярських частин у відзискану частину Семигороду вітали їх земляки всюди окликом: "Хочемо все!". Як близька може бути спокуса перемінити в чин оце зазив! Або радше: могла бути. Бо тепер мабуть зникли спокуси в графа Телені, після того, як Німеччина показала своєю висилкою частин до Румунії, що з віденським арбітражем з 30 серпня не можна жартувати".

Преса видвигає теж немале значення для контролі Німеччини над мадярами факт, що Угорщина станула тепер транзитним тереном німецької армії до її найновіших позицій на Балкані. Коли відмітити скрішлену опозицію кругів довкола кол. прем'єра Імреді, про яку пише "Пестер Льюйд" і про сильну активізацію мадярських націоналістів - то можна припустити недалекі внутрішні переміни в Мадярщині, подітовані новою ситуацією.

Дальші події на Балкані викликали сильне занепокоєння в турецькій і грецькій пресі. "Мадяр Немзет" сповіщає, що Румунія замкнула ввесь вивіз нафти до Греції, яка отак станула перед загрозю повного браку того сирівця, що його постачала 100 % із Румунії. В Югославії почалися доволі несмілі обмеження впливу жидів, щоб забирати вітер з вітрил зорієнтованій на держави Осі пропаганді. Отак назрвають на Балкані події, які в мент друку цього огляду приберуть уже мабуть доволі ясний вигляд.

Світовий конфлікт.

На тлі всіх цих поодиноких фактів і напрямних зарисовуються дальші перспективи збройної розправи в світових розмірах. Льюнд "Дейли Мейль" пише: "Треба припускати, що диктатори снують ще один плян широко подуманої атаки, зверненої цим разом проти наших імперіяльних посілостей. Всі познаки вказують на Середземне море. Англійський нарід мусить бути приготований на нові важкі бої в цім просторі. Підготовка балканських позицій державами Осі утврджує світову пресу в такому переконанні. Одночасно згущуються хмари на Дал. Сході. Ось що пише "Нью Йорк Таймс" про відкриття англійцями т.зв. бурмського шляху для достав зброї китайцям: "В дипломатичних і військових колах переконані, що це рішення матиме історичне значення. Воно може легко стати вихідною точкою для розвитку грандіозних подій: поширення війни в Європі й війни в Азії. Дуже можливо, що відкриття бурмського шляху стане причиною вирішальних постанов американського уряду: Знову преса Гирета обвинувачує Вашингтон "у вмішуванні в справи, які можуть принести тільки шкоди Америці". Ця преса висловлює свої симпатії для Ніпону. "Базлер Нахріхтен" подає із Льюндону, що економічні санкції Америки проти Ніпону можуть цього останнього спонукати вдертися в голланд. Індії/багаті сирівцями/. Зарахування Вашингтоном Росії до виїмків, які не підлягають американському ембарго на різні важливі воєнні сирівці - свідчить про волю Зед. Держав перетягнути Росію в можливішому далекім східньому зударі на свій бік.

Коли вірити цим же "Базлер Нахріхтен" - ССРСР мають уже свій плян супроти можливості такого конфлікту. "Виринула чутка" - пише згаданий часопис - що Кремль пе

рестане помагати Китаєві, щоб дати змогу Ніпонові звернути весь свій воєнний потенціал проти Зед. Держав. ССРСР має на меті залутати всі потуги світу в боротьбу, яка триватиме роки, самий же держатися неутручання в війну. Москва заінтересована тільки в одному: підсичувати вогонь й тримати в розгарі війну, яка обривити повинна всі існуючі потуги. Так оце управляється рілю, на якій має зацвісти зілля комунізму..."

Не можна відмовити швайцарській газеті влучности в її міркуваннях...

/УПС/

ПОНЕВОЛЕНА ЛИТВА.

З литовського боку пишуть:

10 жовтня мин. року підписано в Москві договір про взаємну допомогу між Литвою й Советами. Литва находилася тоді в розпучливим положенні й була змушена погодитися на советські домагання. І так Литва зобов'язалася примістити обмежене число советських гарнізонів на своїй території. Московський же уряд зобов'язався з свого боку не вмішуватися в внутрішні справи литовської держави. Ці зобов'язання не тільки устійнені в договорі, але в тягу переговорів заповнив сам Сталин литовську делегацію святочно, що литовська держава може здатися на його приречення.

Але дальші події показали, яку вартість можна прикладати заповненням советських можновладців. Хоча литовський уряд якнайточніше додержувався своїх зобов'язань, московський уряд просто зломив договір. Коли в травні відбулися в Європі великі воєнні події, сов. уряд почав свою провокативну гру, яка покінчилася 14 червня ультиматумом Литві. Одночасно советські частини окупували країну. Правний уряд збавлено влади й наставлено фіктивний уряд, який складався виключно з комуністів або їх попутчиків. Цей уряд був послухним знаряддям в руках московських можновладців, які вирішали на ділі все самі. Розв'язано всі політичні й навіть культурні організації, а в редакції газет посаджено комуністів. Заарештовано сотні членів литовських особистостей і заслано в Росію. Як одну організацію допущено комуністичну партію, хоча її не можна було ні в найменшій мірі вважати оборонцями інтересів литовського народу.

Під окупаційною владою червоної армії й під терористичним режимом ГПУ влаштовано т.зв. вибори до "народного парламенту". Не було ніякої виборчої контролю, поставлено тільки одним одну виборчу лісту. Кандидатів іменувала компартія на прилюдних зборищах.

"Парламент", що вийшов із цих фіктивних виборів, поставлено перед зредагованою в Москві декларацією, в якій Литва "просить" включити її в Советський Союз. Це рішення прийнято, звичайно, в Москві з "радісною згодою". Цим робом перестала існувати Литва в вигляді самостійної держави. Вона існує лише як созна держава в рамках ССРСР. Та литовський народ твердо переконаний, що червона окупація не триватиме довго й що Литва воскресне знову як самостійна держава.

У зв'язку з цим треба згадати, що в Зед. Державах Півн. Америки живе ще з часів панування російських царів численна литовська еміграція. Вона була завжди тісно пов'язана духом з своєю батьківщиною. Американські литовці створили тепер комітет який поставив собі на меті відзискання державної незалежності Литви. Теж динимати заступництва Литви остали без виїмку вірні національній державі й продовжують свою діяльність у цьому зміслі.